

Meer waarde voor cultuur & erfgoed in Zeeland

Koersdocument cultuur en erfgoed,
Gedeputeerde Staten van Zeeland

Inhoud

INHOUD	1
SAMENVATTING	2
1. CULTUUR & ERFGOED VOOR EN DOOR ZEEUWEN	3
1.1 INLEIDING	3
1.2 MEERWAARDE(N)	3
1.3 UITDAGINGEN	4
2. PROVINCIALE TAAK- EN ROLOPVATTING	5
3. VIJF AMBITIES VOOR CULTUUR EN ERFGOED	6
3.1 MEER DYNAMIEK EN SAMENWERKING IN DE SECTOR	6
3.2 MEER PRODUCTIES IN EN OVER ZEELAND	6
3.3 HET CULTUURVELD DRAAGT ACTIEF BIJ AAN HET VORMGEVEN VAN DE GROTE TRANSITIES	7
3.4 IN LIJN MET HET VERDRAG VAN FARO ZIJN CULTUUR & ERFGOED BETER BEHOUDEN, TOEGANKELIJK EN TE BENUTTEN VOOR ALLE ZEEUWEN	7
3.5 MEER JONGEREN WAARDEREN, PRODUCEREN EN NEMEN DEEL AAN CULTUUR EN ERFGOED. JONGEREN ZIJN DE TOEKOMST VAN DE SECTOR.	7
4. NAAR EEN GECONTROLEERDE KANTELING VAN DE SECTOR	9
BIJLAGE 1: TIJDLIJN	10
BIJLAGE 2: DE ZEEUWSE UITDAGINGEN VOOR CULTUUR EN ERFGOED	11
➤ INTRINSIEKE WAARDE	11
a. De uitdaging van het kunnen maken in Zeeland	11
➤ BASIS OP ORDE	11
b. De uitdaging van eigenaarschap	11
c. De uitdaging van spreiding	11
d. De uitdaging van de infrastructuur	11
e. De uitdaging van behoud en benutting	12
f. De uitdaging van de codes	12
g. De uitdaging van de ondersteuning van het cultuurveld	12
h. De uitdagingen van de wettelijke taken bij erfgoed	12
➤ VERBREDE EN VERNIEUWEN	12
i. De uitdaging van onbenut potentieel en herbestemming	12
j. De uitdaging van bereik en publieksverbreding	13

Samenvatting

Voor u ligt het koersdocument 'Meer waarde voor cultuur en erfgoed in Zeeland'. In dit document worden de hoofdlijnen en provinciale ambities voor de culturele en erfgoedsector tot 2032 in Zeeland beschreven. Dit document is op 30 januari 2024 vastgesteld door Gedeputeerde Staten van de Provincie Zeeland. In bijlage 1 is het vervolgproces in een tijdlijn weergegeven.

De basis voor dit document is vastgelegd in:

1. De Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 ([De Zeeuwse Omgevingsvisie | Provincie Zeeland](#)) met de provinciale doelen en ambities voor de lange termijn, en;
2. De in het coalitieakkoord 'Met Zeeland, voor Zeeland!' ([Coalitieakkoord 'Met Zeeland, voor Zeeland' gepresenteerd | Provincie Zeeland](#)) opgenomen pijlers uit de Ontwikkelagenda cultuurland 2022-2024: intrinsieke waarde, basis op orde en verbreding & vernieuwing. In het coalitieakkoord staat verder opgenomen dat het [Koersdocument Zeeuws erfgoed](#) en de [Visienota Museumbeleid](#) worden voortgezet.

De aanleiding voor het schrijven van dit koersdocument zijn de uitdagingen die de afgelopen jaren in de sector naar voren zijn gekomen. Deze uitdagingen – zie hoofdstuk 1 en de bijlage-, laten zien dat het culturele klimaat van en in Zeeland om een impuls vraagt. Er is visie en ambitie nodig voor een gezonde & dynamische toekomst van de sector. De visie voor 2032 klinkt als volgt:

Cultuur en erfgoed voegen de komende jaren zichtbaar meer (artistieke) waarde toe aan de samenleving. In 2032 kent Zeeland een gezonde & dynamische cultuursector die zichtbaar, toegankelijk en te benutten is voor en door iedereen. Een sector waar Zeeland trots op is.

De Provincie streeft ernaar om samen met de sector in 2032 het volgende bereikt te hebben:

1. Er is meer dynamiek en samenwerking in de sector;
2. Er zijn meer producties in en over Zeeland;
3. Het cultuurland draagt actief bij aan het vormgeven van de grote transities;
4. In lijn met het Verdrag van Faro zijn cultuur & erfgoed beter behouden, toegankelijk en te benutten voor iedereen;
5. Jongeren zijn de toekomst van de sector. Meer jongeren waarderen, produceren en nemen deel aan cultuur & erfgoed.

De ambities zijn hoog en vragen veranderingen, van zowel de sector als overheid. Dit kost tijd en vraagt een gefaseerde aanpak tot en met 2032. De Provincie doet een eerste stap in dit proces met het vaststellen van dit koersdocument.

Door de Provincie Zeeland wordt als tweede stap gewerkt aan een meerjarige Uitvoeringsagenda cultuur & erfgoed 2025-2032. De inhoudelijke uitdagingen, de taak- en rolopvatting van de Provincie Zeeland en ambities die in dit koersdocument zijn te lezen, vormen daarvoor de basis. De uitvoeringsagenda wordt in de loop van dit jaar verder uitgewerkt.

1. Cultuur & erfgoed voor en door Zeeuwen

1.1 Inleiding

In dit koersdocument legt het college van Gedeputeerde Staten de hoofdlijnen voor het beleid over cultuur & erfgoed in Zeeland tot en met 2032 vast. Deze hoofdlijnen zijn gebaseerd op de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021. In deze Omgevingsvisie heeft de Provincie Zeeland al haar doelen en ambities voor de lange termijn vastgelegd, ook op gebied van cultuur & erfgoed.

In het coalitieakkoord 'Met Zeeland, voor Zeeland!' worden de drie pijlers uit de 'Ontwikkelagenda cultuurveld 2022-2024' voortgezet. Dit zijn:

1. Intrinsieke waarde;
2. Basis op orde;
3. Verbreding en vernieuwing.

De Ontwikkelagenda bood de sector en de Provincie Zeeland de ruimte om te proberen, te ontwikkelen en te leren, ook in de onderlinge samenwerking en afstemming. Dit heeft interessante initiatieven opgeleverd, maar ook uitdagingen aan het licht gebracht. Deze laten zien dat het culturele klimaat van en in Zeeland om een impuls vraagt. Visie en ambitie zijn nodig voor de toekomst.

1.2 Meerwaarde(n)

Cultuur en erfgoed worden in de Omgevingsvisie benoemd als bouwsteen voor het goed wonen, werken en leven in Zeeland. Ze dragen bij aan de Zeeuwse samenleving en bieden daarmee als volgt meerwaarde(n):

- ✓ **Een belangrijke drager van de Zeeuwse identiteit**
Ze vertellen en verbeelden het Zeeuwse verhaal in heden, verleden en toekomst. Ze geven betekenis en geven onze omgeving mede vorm met onder meer monumenten, kunstwerken, dialect, tradities en gebruiken, muziek en andere culturele uitingen;
- ✓ **Een impuls voor een aantrekkelijke en leefbare leefomgeving**
Ze zijn van belang voor het welbevinden van de Zeeuw zelf, de sociale samenhang in de kernen en voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Ze zorgen ervoor dat de Zeeuw zich verbonden voelt met de omgeving. Ze stimuleren de betrokkenheid van de inwoners en bevorderen daarmee de leefbaarheid.
- ✓ **Draagt bij aan de ontwikkeling van de Zeeuw en de Zeeuwse identiteit**
Mensen maken cultuur, cultuur maakt de mens. Cultuur en erfgoed spiegelen, stellen vragen, laten je ontspannen, verwonderen en over jezelf nadenken;
- ✓ **Een bron van inspiratie voor innovatie**
Cultuur en erfgoed hebben betekenis voor andere domeinen, maatschappelijke opgaven en transities. Ze bieden inspiratie, oplossingen en stimuleren verbindingen en de dialoog. Creativiteit is daarmee een belangrijke drijver van innovatie.

Daarnaast draagt de sector bij aan de VN-ontwikkelingsdoelen op het gebied van brede welvaart: goede gezondheid & welzijn (3), industrie, innovatie & infrastructuur (9) en het verminderen van ongelijkheid (10).

Op basis van bovenstaande waarden komt de Provincie tot de volgende visie:

Cultuur & Erfgoed voegen de komende jaren zichtbaar meer (artistieke) waarde toe aan de samenleving. In 2032 kent Zeeland een gezonde & dynamische cultuursector die zichtbaar, toegankelijk en te benutten is voor en door iedereen. Een sector waar Zeeland trots op is.

1.3 Uitdagingen

Om bovenstaande visie te bereiken zullen antwoorden gevonden moeten worden op de verschillende uitdagingen die de Provincie is tegengekomen. Deze zijn uitgebreid beschreven in bijlage 2. Samengevat gaat het om:

Intrinsieke waarde

- ✓ De uitdaging van het kunnen maken in Zeeland;
- ✓ De uitdaging van eigenaarschap;

Basis op orde

- ✓ De uitdaging van eigenaarschap;
- ✓ De uitdaging van spreiding;
- ✓ De uitdaging van de infrastructuur;
- ✓ De uitdaging van behoud en benutting;
- ✓ De uitdaging van de codes;
- ✓ De uitdaging van de ondersteuning van het cultuurveld;
- ✓ De uitdagingen van de wettelijke taken bij erfgoed;

Vernieuwen en verbreden

- ✓ De uitdaging van onbenut potentieel (o.a. herbestemming);
- ✓ De uitdaging van bereik en publieksverbreding.

2. Provinciale taak- en rolopvatting

Als antwoord op de uitdagingen uit hoofdstuk 1 zijn in hoofdstuk 3 vijf ambities geformuleerd. Deze ambities zijn mede gebaseerd op de provinciale rol- en taakopvatting op het gebied van cultuur en erfgoed. In dit hoofdstuk wordt dit toegelicht.

Het vertrekpunt voor de provinciale inzet is de rol- en taakopvatting. Daarbij vormen de wettelijke taken- en verantwoordelijkheden de basis. Daarnaast is een koppeling logisch met de andere provinciale kerntaken op het terrein van economie en arbeidsmarkt, mobiliteit en omgevingskwaliteit (ruimte, natuur en water). Op deze terreinen kan de Provincie het verschil maken en ook via de inzet op cultuur en erfgoed de koers voor Zeeland mede vormgeven.

De *rollen* die helpen om de ambitie te bereiken zijn:

- Uitoefenen van de wettelijke taken op het gebied van archeologie, monumenten, bibliotheekwerk en interbestuurlijk toezicht;
- Regisseren, stimuleren en toezichthouden waar het de provinciale kerntaken raakt;
- Agenderen, faciliteren, verbinden & stimuleren daar waar het geen provinciale verantwoordelijkheid is, maar wel het collectief van de sector en het provinciale belang raakt.

De verdeling van de *primaire verantwoordelijkheden* tussen overheden wordt gezien als volgt:

- Behoud en ontwikkeling basisinfrastructuur: primair Zeeuwse gemeenten
- Publieksverbreding, educatie en participatie: gezamenlijke verantwoordelijkheid in aanvulling op inzet Zeeuwse gemeenten en het Rijk
- Innovatie, talent- en beroepsontwikkeling cultuursector, verbinding met andere provinciale kerntaken, opgaven en maatschappelijke transitie, archeologisch depot en wettelijke ondersteuningstaken, monitoring en kennisdeling: primair Provincie Zeeland

Verwachtingen van samenwerking met stakeholders

De provinciale ambities zijn alleen te realiseren in samenwerking en afstemming met alle stakeholders. Voor een aantal belangrijke stakeholders staan hier een aantal verwachtingen opgenomen. Met deze stakeholders wordt langs deze lijnen naar een cultuurakkoord toegewerkt.

1. Het Rijk: er wordt ingezet op betere spreiding van cultuurmiddelen en meer structurele financiering.
2. Zeeuwse gemeenten: met hen wordt verder gesproken langs de thema's robuuste basisinfrastructuur, behoud en benutten van erfgoed, talentontwikkeling, publieksverbreding en de verbinding met andere domeinen en Vlaanderen.
3. Sectoren onderwijs en economie: met in ieder geval deze sectoren wordt ingezet op gezamenlijk antwoord vinden op de vraag 'Hoe kan cultuur bijdragen aan de transitie en op welke wijze kan cultuur als creatieve economie worden betrokken?'.
4. Cultuursector: met hen spreekt de Provincie verder over het toepassen van de culturele codes, meer samenwerking, delen van kennis en kunde, en het bundelen van krachten om alle Zeeuwen te bereiken.

De Provincie doet daarnaast uitdrukkelijk de uitnodiging aan alle betrokkenen om samen de ambities voor Zeeland te realiseren. Cultuur met en voor Zeeland!

3. Vijf ambities voor cultuur en erfgoed

De uitdagingen voor de sector laten zien dat ingrepen nodig zijn. Dit vraagt herijken, hervormen en herstructureren. Kanteling van de focus is het motto. Dat vraagt een inzet over vele jaren en dus werken met een agenda met een lange looptijd.

Om het doel voor 2032 te realiseren zijn er vijf ambities geformuleerd:

3.1 Meer dynamiek en samenwerking in de sector

- Met meer dynamiek doelen we onder andere op de beweging die nieuwe cultuurprofessionals, nieuwe partnerschappen en nieuwe netwerken met zich meebrengen. Daarom legt de Provincie de focus op zelfstandige cultuurprofessionals en de innovatiekracht van netwerken. Daarbij horen ook innovatieplaatsen, waar creatieven elkaar ontmoeten en verbindingen met andere domeinen tot stand kunnen komen.
- Om de kwetsbaarheid in het cultuurveld te verkleinen is samenwerking noodzakelijk. Het gaat om efficiënter en effectiever organiseren en toename van kennis en kunde. Om synergie te vinden in krachtenbundeling. Initiatieven vanuit de sector gericht op meer krachtenbundeling zoals de Cultural board Zeeland, het Zeeuws Cultuuroverleg, en meer sectorale initiatieven zoals 'Wij van de (Zeeuwse)kunsten' zijn om die reden belangrijk.
- Ook zet de Provincie in op professionalisering van bestaande organisaties. Van grote organisaties wordt meer verwacht. Dit met de gedachte dat het hebben van een belangrijke maatschappelijke positie bijzondere verplichtingen met zich meebrengt.
- Als antwoord op het vraagstuk van vergrijzing en instroom zet de Provincie in op versterking van de culturele arbeidsmarkt en loopbaanontwikkeling. Het gaat om startersplekken, programma's voor talent- en beroepsontwikkeling en investeringen in de opbouw van nieuwe netwerken. Actieve toepassing van de Fair Practice Code, Code Cultural Governance en Code Diversiteit & Inclusie dragen bij aan een 'open sector' en het positioneren Zeeland als aantrekkelijke vestigingsplaats voor talent. Een inzet op instroom, doorstroming en uitstroom is nodig voor de gewenste dynamiek en vernieuwing.
- Samenwerking is niet alleen een vereiste binnen Zeeland. Niet alles is in Zeeland aanwezig, bijvoorbeeld kunstvak- en restauratie opleidingen, grote podia of een professioneel dansgezelschap. Daarom zet de Provincie in op verbindingen met producerende- en presenterende instellingen en opleidingen buiten de regio. Daarbij kunnen de Zeeuwse ambities door de versterkte relatie met de stad Gent kracht bijgezet worden door samen te werken aan een plan van aanpak, vormgegeven in een bidbook, voor Europese culturele hoofdstad in 2030.
- De provinciale inzet op ondersteuning wordt herijkt. Veel van de inzet is gericht op ondersteuning. Of het nu gaat om de ondersteuning van de basisbibliotheken, de Loods herbestemming monumenten of een adviseurschap voor Kunst in Openbare Ruimte. Veel ondersteuningstaken worden al jaren min of meer gelijk uitgevoerd. Gezien alle ontwikkelingen in de sector wordt opnieuw beoordeeld of deze ondersteuning nog past bij de vraag.

3.2 Meer producties in en over Zeeland

Een gezonde en dynamische cultuursector vraagt om nieuwe ideeën en initiatieven. Dit maakt de sector uitdagend om in te werken en aantrekkelijk om te bezoeken. De Provincie wil daarom inzetten op meer ruimte voor productie met aandacht voor Zeeuwse thema's. Dit kan gaan om het ontwikkelen van nieuwe concepten, het maken van nieuwe (kunst)werken, maken van tentoonstellingen, maar ook het uitvoeren van (archeologisch en historisch) onderzoek. Het gaat dus

ook om produceren van kennis over Zeeuwse thema's. Stimulering van het productie- en makersklimaat draagt bij aan meer verbeelding, meer bewustzijn en trots op de Zeeuwse identiteit.

3.3 Het cultuurveld draagt actief bij aan het vormgeven van de grote transitie

- Cultuur & Erfgoed voegen in ieder domein waarde toe. Via opdrachten betreft de Provincie cultuur en erfgoed bij alle provinciale opgaven, van brede welvaart tot klimaatadaptatie. De Provincie gaat gemeenten en bedrijven stimuleren om hetzelfde te doen. Cultuur als innovator, maar ook de sector die de transitie kan vertalen en verbeelden naar de samenleving.
- Behalve de bijdrage aan andere domeinen zal de sector ook zelf moeten innoveren op het gebied van verduurzaming. Dit zal in alle herbestemmingstrajecten van erfgoed meegenomen worden, maar ook podia, musea en festivals zullen stappen moeten zetten. Samen met Rijk en gemeenten wordt onderzocht hoe deze transitie ondersteund kan worden.

3.4 In lijn met het Verdrag van Faro zijn Cultuur & Erfgoed beter behouden, toegankelijk en te benutten voor alle Zeeuwen

- Cultuur & Erfgoed vertellen het Zeeuwse verhaal en vormen de kern van een leefbare samenleving. Het gaat niet alleen om behouden, maken, presenteren of bewaren, maar om Cultuur & Erfgoed dichterbij mensen te brengen. Cultuur & Erfgoed van en voor iedereen. Alle Zeeuwen moeten kunnen deelnemen.
- Door te werken volgens de uitgangspunten in het Verdrag van Faro wordt Cultuur & Erfgoed inclusief en bereikbaar voor alle Zeeuwen gemaakt. De Provincie doet dit onder meer door in te zetten op de fysieke en digitale ontsluiting van het Zeeuws erfgoed, bijvoorbeeld via de Erfgoedlijnen en in musea. De aanwas van nieuwe vrijwilligers op alle gebieden van cultuur en erfgoed wordt gestimuleerd.
- De Provincie verwacht van alle stakeholders een inzet op publieksverbreding. Daarnaast stimuleert zij het verzamelen en delen van kennis over (potentiële nieuwe) publieksgroepen. Ook wordt de sector gestimuleerd om gezamenlijk te werken aan hun zichtbaarheid.
- Spreiding van culturele voorzieningen is belangrijk, maar niet alles hoeft overal. Cultuur is zoveel als mogelijk bereikbaar voor iedereen. Daarbij heeft elke regio een eigen identiteit en kracht. Elke regio telt!, ook in Zeeland. Hierover wordt nader gesproken met stakeholders.
- Er wordt ingezet op kwalitatief aanbod en meer Rijksfinanciering in Zeeland. Dit betekent meer samenwerking met de Rijksfondsen én een ambitie richting het topsegment van Nederland (basisinfrastructuur Rijk). Dit draagt bij aan de zichtbaarheid en aantrekkingskracht van Zeeland.
- Behoud is urgent bij Zeeuwse monumenten. Door het effectief inzetten van restauratiesubsidies en steunpuntfuncties vermindert het aantal slecht onderhouden monumenten. Religieus erfgoed maakt hier nadrukkelijk onderdeel van uit. De ambitie is te komen van een focus op restauratie en herbestemming nu, naar onderhoud en benutting in de toekomst.

3.5 Meer jongeren waarderen, produceren en nemen deel aan cultuur en erfgoed.

Jongeren zijn de toekomst van de sector.

In ambitie vier ligt de focus op Cultuur & Erfgoed van en voor iedereen. Alle Zeeuwen moeten kunnen deelnemen. Bij deze ambitie, nummer 5 ligt de focus meer op het belang van jongeren voor een toekomstbestendige sector. Zonder nieuwe, jonge beoefenaars vervagen ambachten en tradities en verdwijnt op termijn het publiek voor theatervoorstellingen of musea. De eerdergenoemde vergrijzings- en opvolgingsproblematiek in de sector maakt het belang van jonge instroom ook

duidelijk. Bij een provincie waar jongeren vaak weg moeten trekken om zich te ontwikkelen, vraagt dit een ketenbenadering waarbij kinderen vroeg kennismaken met cultuur en jongeren de kans krijgen om de eerste zelfstandige culturele ontwikkeling dichtbij huis op te pakken, zodat er al vroeg banden worden gesmeed en netwerken worden gevormd. Dan verder aangevuld met initiatieven waarin starters na hun opleiding kansen krijgen in te stromen in het Zeeuwse werkveld en hun talent verder te ontwikkelen.

- In het coalitieakkoord staat aangegeven dat de inzet op cultuureducatie wordt doorgezet. Niettemin ligt de primaire verantwoordelijkheid voor cultuureducatie bij het onderwijs en de gemeenten. Het verwerken van cultuur in het onderwijsprogramma en meer eigenaarschap van het onderwijs zijn een noodzakelijke voorwaarde voor een doorgaande leerlijn op het gebied van cultuur. De Provincie blijft dit actief onder de aandacht brengen van het Zeeuwse onderwijsveld en het ministerie.
- Zelf cultureel actief zijn, of dat nu gaat om ringrijden of streetdance, of als woordkunstenaar of molenaar; het verdiept de beleving en de relatie die je met cultuur & erfgoed hebt. De Provincie stimuleert de actieve deelname aan cultuur & erfgoed van met name jongeren. Hieraan wordt gewerkt aanvullend op de inzet van gemeenten.
- De Provincie legt een accent bij de talent- en beroepsontwikkeling van jonge professionals. Vooropleidingen naar kunstvak- en erfgoedopleidingen buiten de provincie én landingsplekken (terug) in de regio zijn nodig voor de noodzakelijke instroom en vernieuwing van de sector. Nieuw aanbod voor toekomstige generaties en nieuwe doelgroepen.

4. Naar een gecontroleerde kanteling van de sector

Om de vijf ambities te realiseren is een kanteling van de sector nodig. De provinciale focus komt te liggen op meer productie, meer ruimte voor professionals en de innovatiekracht van netwerken. Op inhoudelijke, (artistieke) kwaliteit en het bereiken van zoveel mogelijk Zeeuwen. Dat betekent het nodige voor provinciale werkwijze.

- Er wordt financiële ruimte gecreëerd om in te spelen op ontwikkelingen en de focus op productie, cultuurprofessionals en netwerken te realiseren. Alle huidige cultuursubsidies worden daarvoor herzien. Er komen verschillende trajecten voor de ondersteunende-, producerende en presenterende instellingen.
- De taken van de ondersteuningsorganisaties worden herijkt door gebruik te maken van benchmarking voor wat betreft de wettelijke taken zoals de provinciale taak voor ondersteuning basisbibliotheken. Ook wordt de noodzakelijke ondersteuning in relatie tot de nieuwe focus van de uitvoeringsagenda geformuleerd. Dit betreft maatwerktrajecten voor de afzonderlijke organisaties.
- Voor de presenterende en producerende organisaties (waaronder podia en festivals) wordt een afwegingskader gemaakt op basis van de ambities uit dit koersdocument.
- Om de wettelijke taken optimaal uit te voeren, wordt het contact met de gemeenten geïntensiveerd. Dit geldt voor onze rol op het gebied van archeologie, monumenten en bibliotheekwerk, evenals het interbestuurlijk toezicht.
- Er wordt ingezet op de basisverantwoordelijkheid voor het archeologisch en museaal depot (collectie centrum zeeland) en er wordt een kwaliteitsimpuls op het gebied van erfgoed gedaan. Van restauratie naar onderhoud. Van behoud naar benutting.
- Er wordt gewerkt naar de eerste mijlpaal die ligt bij de stelselherziening cultuur per 2028. Het Zeeuwse cultuurveld moet dan een betere positie hebben ten opzichte van de landelijke infrastructuur en middelen. Mogelijk volgt er nog een tussentijdse mijlpaal rondom het aansluiten bij het bidbod van Gent voor Culturele Hoofdstad in 2030. Dit besluit de Provincie in afstemming met stakeholders in de loop van dit jaar. Als laatste mijlpaal geldt het Collectie Centrum Zeeland waarvan de opening voorzien is in 2032. Uiteraard geldt ook dat dan de ambities zoveel als mogelijk bereikt moeten zijn.
- De culturele codes worden toegepast en maken onderdeel van de prestatieafspraken bij alle subsidies. Er wordt geaccepteerd dat dit bij gelijkblijvend budget leidt tot minder aanbod en/of een kleinere culturele infrastructuur.
- Onderzoeken, monitoren en (actief) kennisdelen krijgen een groter aandeel in de uitvoeringsagenda.

Bijlage 1: Tijdlijn

Bijlage 2: de Zeeuwse uitdagingen voor cultuur en erfgoed

Gedurende de looptijd van de Ontwikkelagenda Cultuurland zijn er verschillende uitdagingen scherper voor het voetlicht gekomen. Hieronder schetsen wij er tien, ondergebracht naar de pijlers Intrinsieke waarde, Basis op orde en Vernieuwing en verbreding.

➤ Intrinsieke waarde

a. De uitdaging van het kunnen maken in Zeeland

Cultuur & erfgoed zijn een scheppende sector. Tegelijk is dat nu juist wat er in Zeeland maar beperkt gebeurt. De aandacht ligt veelal bij voorzieningen en hun aanbod, wat in merendeel bestaat uit programmeren - en/of tentoonstellen van bestaand werk en erfgoed. Er wordt weinig nieuw werk gemaakt. Of het nu gaat om kunstwerken, het creëren van kennis, producties of tentoonstellingen. De basis vraagt vaak zoveel aandacht dat het eerder over 'overleven' en behoud van voorzieningen gaat, dan om de scheppende kwaliteit van de sector. Terwijl juist die scheppende energie voor de beweging en vernieuwing kan zorgen. Vernieuwing die zowel de sector als de provincie nodig heeft. Daarbij gaat het ook om voldoende ruimte voor de eigenstandige waarde voor cultuur: de artistiek-inhoudelijke kwaliteit en ontwikkeling van de sector zelf. Het is deze kwaliteit en energie die toegevoegde waarde heeft én geeft voor andere opgaven.

➤ Basis op orde

b. De uitdaging van eigenaarschap

Erfgoed willen we doorgeven aan toekomstige generaties omdat we er waarde aan hechten. Of het nu gaat om zichtbare elementen in het landschap en stedelijke omgeving, of om het onzichtbare bodemarchief of tradities. Wat we als erfgoed aanmerken verandert door de tijd en heeft dat ook altijd gedaan. In het verleden waren het altijd de "experts" die beslisten wat erfgoed is en wat doorgegeven wordt. Het Verdrag van Faro kijkt daar anders tegen aan. Het stelt de mens en zijn relatie met erfgoed centraal. Erfgoed is van iedereen en moet uit die 'expertwereld' getrokken worden.

In meer algemene zin speelt in de cultuur & erfgoed sector dat er doorgaans wel overeenstemming is over ontwikkelingen of problemen, maar dat er vaak afgewacht wordt wie het voortouw neemt bij de oplossingen. Jezelf eigenaar van ontwikkeling of probleem maken, wordt doorgaans ontweken.

c. De uitdaging van spreiding

De geografie van Zeeland is een kracht en zorgt tegelijk voor dilemma's (uitgestrekt, dunbevolkt). Voorzieningen verspreid over het hele gebied en bereikbaar voor alle inwoners leiden tot versnippering van menskracht en kapitaal. Spreiding gaat dan al snel ten koste van kwaliteit. Daar tegenover staat dat concentratie van voorzieningen een risico vormt. Het vergroot de afstand tot cultuur en holt sociale structuren uit.

d. De uitdaging van de infrastructuur

Zeeland heeft een breed en gevarieerd cultureel aanbod, maar veel is kwetsbaar. Organisaties zijn klein en beperkt geprofessionaliseerd. Het overgrote deel betreft vrijwilligersorganisaties. Vergrijzing drukt op zowel het vrijwilligersbestand als in de –beperkte- professionele bezetting. De aanwas van nieuwe vrijwilligers en jonge cultuurprofessionals komt onvoldoende tot stand. Omdat de culturele arbeidsmarkt onaantrekkelijk is vinden jonge cultuurprofessionals lastig een startersplek en aan het werk te blijven, terwijl er mede door de vergrijzing wel leemten ontstaan. Dit alles geeft uitdagingen bij de externe slagkracht van de sector (het trekken van bezoekers en deelnemers), maar ook aan de organisatiekant. Krachtenbundeling met andere organisaties is onder andere door capaciteit ook ingewikkeld.

e. De uitdaging van behoud en benutting

Uit landelijk onderzoek blijkt dat het Zeeuws gebouwd erfgoed er niet goed voor staat (Erfgoedmonitor voorjaar 2022). Een kwart van de niet-woonhuis Rijksmonumenten in onze provincie is in slechte of matige staat van onderhoud. Dit leidt op termijn tot nog veel duurdere restauratieprojecten. De uitdaging is dan ook om te zorgen voor beter gebruikt erfgoed, waardoor meer op onderhoud ingezet kan worden in plaats van restauratie. Daarnaast leggen steeds meer ontwikkelingen een ruimtelijke claim, waardoor (archeologische) monumenten moeten wijken. Ook door kennisverlies, gebrek aan vrijwilligers en toenemende globalisering verdwijnt het (immaterieel) erfgoed wat Zeeland zo uniek maakt.

f. De uitdaging van de codes

In de provinciale Omgevingsvisie staat opgenomen dat we culturele codes, te weten 'Fair Pay', 'Good governance' en 'Diversiteit en inclusie' omarmen. De codes zijn door de sector zelf opgesteld en overgenomen door de overheden. Het betekent dat ook wij deze meer moeten gaan betrekken in onze keuzes en dat ze moeten worden betrokken bij aanpalende zaken zoals bijvoorbeeld de benodigde kennis, kunde en capaciteit. Bij een gelijkblijvend budget kan dit deze keuze hebben dat de totale hoeveelheid aanbod gaat afnemen of dat er andersoortige verschuivingen binnen de cultuurbegroting nodig zijn.

g. De uitdaging van de ondersteuning van het cultuurveld

De rol en verantwoordelijkheid van provincies bij cultuur concentreerde zich de laatste beleidsperiodes vooral op ondersteuning. Dat is ook af te lezen aan de wettelijke provinciale taken op het gebied van monumenten, erfgoed en bibliotheken. Met de uitdagingen die er zijn, is de vraag steeds nadrukkelijker gerezen of deze rol en verantwoordelijkheid nog wel de lading dekt. En of nog wel passende ondersteuning geboden wordt.

h. De uitdagingen van de wettelijke taken bij erfgoed

De Provincie Zeeland heeft bij erfgoed een aantal wettelijke taken. De eerste verplichting is om cultuurhistorie en archeologie mee te wegen in de ruimtelijke ordening. Daarnaast ziet de provincie erop toe dat de gemeenten op de juiste manier zorgdragen voor het erfgoed (interbestuurlijk toezicht).

Ook zijn provincies volgens de Erfgoedwet eigenaar van alle archeologische vondsten uit opgravingen en moeten daar ook zorg voor dragen. Daarom hebben ze de verplichting om een depot voor bodemvondsten te onderhouden. Op dit onderwerp is de voornaamste uitdaging de beschikbare ruimte. De ontwikkeling richting een nieuw depot is reeds ingezet en zal in een breder kader van collectievorming, -beheer en ontsluiting worden opgepakt.

➤ Verbreden en vernieuwen

i. De uitdaging van onbenut potentieel en herbestemming

De Zeeuwse bevolking kent het Zeeuwse verhaal wat geborgd is in erfgoed, landschap, dialecten, gebruiken en tradities nog te weinig. Laat staan dat we het voldoende benutten in de toeristische marketing of het trekken van nieuwe Zeeuwen. Het Verdrag van Faro koppelt daarbij erfgoed nadrukkelijk aan actuele vraagstukken zoals energietransitie en verduurzaming, maar ook de leefbaarheid voor de inwoners.

Ook het potentieel van de kunsten en de bijdrage die deze kan leveren aan maatschappelijke vraagstukken, het vergroten van betrokkenheid bij en draagvlak voor grote transitie's of de aantrekkelijkheid van de provincie wordt nog niet ten volle benut.

Naast dat er binnen kunst en cultuur voldoende ruimte moet zijn voor de inhoudelijke vernieuwing van de sector zelf, heeft de scheppende kracht ook betekenis voor andere domeinen en opgaven. Meer toegepaste vormen van kunst en cultuur, vormgegeven door creatieven, conceptuele denkers, en meer toegepast designers, makers, vormgevers en architecten kunnen nog niet bedachte oplossingen bieden. Of het nu gaat om vraagstukken op het gebied van sociale en economische innovatie, dan wel op het gebied van energietransitie, voedselproductie en waterveiligheid. Dit vraagt een open en verbindende houding van de cultuursector zelf, en ontvankelijkheid van andere domeinen om de waardecreatie van Cultuur en Erfgoed te betrekken.

j. De uitdaging van bereik en publieksverbreding

Dat deelname aan- en bezoek van cultuur & erfgoed toegankelijk moet zijn voor alle Zeeuwen, wordt extra bekrachtigd door het Verdrag van Faro. Het maakt provinciale inzet zowel gewenst als noodzakelijk. Er is echter een kennislacune ten aanzien van de vraag en behoefte van potentiële bezoekers en deelnemers. Zowel bij de overheden als in de sector zelf. Er is wel al vastgesteld dat de behoeftes van de doelgroepen aan het veranderen zijn. Bij een eerste verkenning blijkt onder meer dat bestaand aanbod minder aansluit op behoeften en wensen van met name de jongere generaties.